

دانشنامه تاریخ نواریا (دانا)

جلد اول

آبل دیتا - تیلدن

مؤسسہ فرهنگی بنری فرجام جام جم

عنوان و نام پدیدآور: دانشنامه ناشنوایان (دانا) / مولفین جمعی از نویسندگان [انتشارات موسسه فرهنگی هنری فرجام جام جم]؛ مدیریت علمی محمدتوری؛ مشاور امور علمی و اجتماعی ناشنوایان بهزاد اشتری؛ نظارت علمی محمد اسفندیاری، حسن انوشه، حسن طارمی راد؛ سفارش موسسه فرهنگی هنری فرجام جام جم.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه فرهنگی هنری فرجام جام جم، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری: ج ۳: ۲۲ × ۲۹ س م.

شابک (دوره): 978 - 964 - 94743 - 4 - 2 ج ۱: 978 - 964 - 94743 - 5 - 9

ج ۲: 978 - 964 - 94743 - 6 - 6 ج ۳: 978 - 964 - 94743 - 7 - 3

وضعیت فهرست نویسی: فیبا.

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: Encyclopedia of the deaf.

مندرجات: ج ۱: ایل دینا - تیلدن -- ج ۲: جامعه شناسی - قوانین ناشنوایان در آمریکا. -- ج ۳: کاتلین - یهود.

موضوع: کر و لالها -- دایرة المعارفها

شناسه افزوده: توری، محمد، ۱۳۴۰ -

شناسه افزوده: اشتری، بهزاد، مشاور علمی

شناسه افزوده: مؤسسه فرهنگی هنری فرجام جام جم

رده بندی کنگره: HV۲۳۶۵ / د ۲ ۱۳۸۷

رده بندی دیویی: ۳۶۲ / ۴۲۰۳۲۱

شماره کتابخانه ملی: ۱۲۵۷۰۳۹

دانشنامه ناشنوایان (دانا) ج ۱

مؤلفین: جمعی از نویسندگان

انتشارات مؤسسه فرهنگی هنری فرجام جام جم

لیتوگراف: مهدی سعدی (ناشناوا)

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۸

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

چاپ: نگارش

قیمت (دوره): ۵۰۰۰۰ تومان

شابک دوره: 978 - 964 - 94743 - 4 - 2

شابک ج ۱: 978 - 964 - 94743 - 5 - 9

مراکز پخش:

۱) قم، خیابان معلم، میدان روح الله، پلاک ۶۵، تلفن ۷۷۴۴۹۸۸ - ۷۷۳۳۴۱۳

۲) تهران، خیابان انقلاب، خ فخررازی، فروشگاه دلیل ما، پلاک ۶۱، تلفن ۶۶۴۴۴۱۴۱

۳) مشهد، چهارراه شهداء، ضلع شمالی باغ نادری، کوچه شهید خوراکیان،

مجتمع تجاری گنجینه کتاب، طبقه اول، فروشگاه دلیل ما، تلفن ۵ - ۲۲۳۷۱۱۳

۴) اصفهان، چهارراه تختی، اول خیابان مسجد سید، خدمات فرهنگی فدک، تلفن ۲۲۰۵۴۸۵

۵) شیراز، خیابان احمدی، روبروی چشم پزشکی نجابت، کتابفروشی شاهچراغ، تلفن ۲۲۲۱۹۱۶

۶) تبریز، خ ۱۷ شهرویر جدید، رسیده به چهارراه باغ شمال، پلاک ۱۱، دفتر مجله صحیفه، ۵۵۵۱۸۴۸

پدیدآوردگان

جیمز بی. استو؛ جونیر آرنولد ام. اسمال؛ واین ا. اُلسن؛ میشل جی. اُلسون؛ کارن امرتون؛ آر. گرگی امرتون؛ یرکر اندرسون؛ مارک اوکراند؛ پیتر ا. ای. ویشر؛ کارترین اینگولڈ؛ پتریکا ا. براون؛ الکساندر بُرس؛ یوجین برگمن؛ رنه برنارد؛ دنیس بریگان؛ ریچارد جی. بریل؛ بیل جی. بلوینز؛ دان بنگز؛ دونالد بنگز؛ آئی. ام. بوتلر؛ ران بورگی؛ کارتر بیرد؛ کرت بیرمن؛ کرت بیرمن؛ بایرون جی. بیلی؛ مایکل بی. پارسونز؛ جان پانارا؛ رابرت پانارا؛ دی. جی پاور؛ جنت ال. پرای؛ جورج پرلو؛ او. پریر؛ فرانک آلن پل؛ النا پیزوتو؛ جی. ام. پیکت؛ فلیکس جسوس پینہ دو پدرو؛ برنارد تی. ترورت؛ کارول تورکینگتون؛ ام. تورنر؛ ماری ای. جانسن؛ ژوسلین جرارد؛ ژرارد ام. جوردن؛ ری ال. جونز؛ مایکل ای. چاتف؛ مارک پی. چارماتز؛ هریت فلین دافورد؛ والر ال. دایولی؛ جینا دوگت؛ دیوید ال. دلورنزو؛ تاراس بی. دنیس؛ جان دی. دورانٹ؛ ای. اف. دیموک؛ اس. جی. دیوید؛ جری رایشٹین؛ استفان جی. رجنیر؛ تامارا ال. ردبورن؛ روس جی. روسر؛ فیلیس روبن فلڈ؛ مایکل رودا؛ روزلین روزن؛ کنٹ ا. روست؛ کلیفورد آر. رولی؛ دابلیو. اف. ری؛ آر. دابلیو. ریبر؛ جرج زلما؛ پیابویانگ زین؛ فرانک بی. سالیوان؛ جورج سولر؛ وین السن؛ سنڈی سنپورن؛ برندا اس. سورنسون؛ آلن ای. سوسمن؛ دیورا ام. سونستراهل؛ سانا پورن سووانوس؛ گری اف. سیفرت؛ اس. ریچارد سیلورمن؛ مایکل ای. شوارتز؛ جرومی دی. شین؛ جیمز جی. فرناندز؛ الکساندر فلیزچمان؛ دلا ریوز فیتز جرالڈ؛ ماکس فیتز جرالڈ؛ سیمون جی. کارمل؛ کاترین المز کالباجر؛ کاترین المز کالباجر؛ دونالد آر. کالورت؛ فلورانس کرامیت؛ آلن دی. کرن بلوت؛ باری ای. کروچ؛ آرت کروگر؛ الین کستلو؛ روزماری کالدرسون؛ بریایان آر. کلارک؛ آدام کندون؛ نانسی ای. کنسیکی؛ سارا ای. کنلون؛ اوا دبلو. کوان؛ مروین دی. گارتسون؛ الین گاردنر؛ مارک تی. گرینبرگ؛ جک آر. گنون؛ لوی ای. گولادی؛ رابرت گولڈشتین؛ هلن اس. لان؛ هری جی. لانگ؛ ہونی میٹ لانگ؛ کنٹ لایسونز؛ سی. کی. لایسونز؛ الو فروموت لو؛ رکنس

مدیریت علمی

محمد نوری

مشاور امور علمی و اجتماعی ناشنویان

بہزاد اشتری

سفارش

مؤسسہ فرهنگی، هنری فرجام جام جم

نظارت علمی

محمد اسفندیاری؛ حسن انوشہ؛ حسن طارمی راد

تألیف و ترجمہ مقالات

پدیدآوردگان ایرانی؛ حسین آزاد؛ سیدطاہر احمدی؛

سیدحسن اسلامی؛ احسان اسماعیلی؛ بہزاد اشتری؛ محمد

اصفہانی؛ راضیہ افتخاری؛ آمنہ امامی؛ شہرام انصاری؛ اعظم

باباخانی؛ ثمنہ باغچہ بان؛ سید باقر خلیق تهرانی؛ کلارا بلیغی؛

بہزاد بیگ؛ فاطمہ بیگدلی؛ محمود پاکزاد؛ محمدعلی جعفری؛

صادق جعفریان؛ محمد حسینی؛ ترگس حسینی؛ حسین

خاکشور؛ آلاء السادات خلیق تهرانی؛ ریحانہ داوطلب علیایی؛

محمد ربیعی؛ محمود ربیعی؛ حمید رحمانی؛ محمد رصافی؛

زہرا السادات قاضی؛ لقمان سرمدی؛ علی سعیدی؛ محمد

سعیدی؛ فتانہ سلطانی؛ پرویز سیروس پور؛ حجت اللہ

شاہزیدی؛ صدیقہ شجاعیان؛ مہری شہابی؛ فہیمہ شیرازی؛

حسینعلی شیرودی؛ سیف اللہ صرامی؛ بتول صلواتی؛ محمود

صلواتی؛ صالح غایی؛ بابک قاسمی نژاد؛ روزبہ قہرمان؛

یعقوب کوہی؛ نصرت اللہ کویر؛ کتابون گیتی؛ سید مرتضی

موسوی؛ محبوبہ مرشدیان؛ محمدرضا موحدی؛ گیتا موللی؛

مسعود میرزادہ؛ اباذر نصرافہانی؛ محمد نصرافہانی؛

فہیمہ نوری؛ محمد نوری؛ حجت اللہ نیکویی؛ محمد ہادی

سہرابی؛ صغرا واعظی نژاد؛ ہادی واعظی.

پدیدآوردگان غیر ایرانی؛ دون دی. آدنوالا؛ ایسامو آراکاوا؛

کارول لی آکونیلین؛ ادنا پی. ادلر؛ میلدرڈ آلبرونڈا؛ گوردن

ادگار؛ اف. اسپایر؛ مامورو اسپینلی؛ باری استراسلر؛ ویلیام

سی. استوکو کوچک؛ جان اس. اسکوجمن؛ سرجیا جی.

اسگورا؛ جس ام. اسمیت؛ منسفیلڈ اسمیت؛ اوسما اسمیتز؛

بهزاد اشتری؛ سهیل بیگدلی؛ مجتبی حسامی؛ سوده صلواتی؛
مصطفی مطبوعه‌چی؛ اباذر نصر اصفهانی

• مدخل‌یابی

روزبه قهرمان؛ فهیمه نوری؛ صفرا واعظی‌نژاد

• مدیریت حروف‌نگاری و صفحه‌پردازی

فاطمه بیگدلی؛ فخرالدین جلیل‌وند

• حروف‌نگاری و نمونه‌خوانی

زینب آجیلی؛ آسیه بختیاری؛ خدیجه حیدری؛ عذرا خلیلی؛

اکرم رضوان؛ زهره علی‌محمدی؛ فاطمه بیگدلی؛ بتول

صلواتی

• تصاویر

فرزانه حیدری؛ حامد مطبوعه‌چی؛ محمد میلانی

• نظارت بر چاپ و نشر

یدالله سعدی

لومن؛ گلن تی. لویڈ؛ ای. لیامبی؛ نینا فلچر لیتل؛ جورج ای. لین؛ آر. بروس لیندسی؛ رابرت جی. ماتر؛ رات مادبرینک؛ راسل ال. مالون؛ جودی پی. مانس؛ جودی مانس؛ شانی ماو؛ جک کی. ماوری؛ درسی اس. مایلز؛ پی. ا. مبا؛ ادوارد سی. مریل پسر؛ ریچارد دبلیو. مسیجیر؛ هولی ای. مک‌هوگ؛ شرلی مکارکر؛ مارینا مک‌انتایر؛ کرول سی. مک‌رنڈل؛ جی. مک‌کندری؛ برایان اف. مک‌کیب؛ تی. جی. مک‌گاردن؛ تام مک‌لارن؛ افلین مک‌لاو؛ شیلا کانلن متکوسکی؛ مورس آی. مندل؛ ژاکلین زد. مندلسون؛ برنارد موتز؛ ویلیام مودی؛ جو مورای؛ دونالد اف. مورس؛ لوتیزا مونٹرو؛ جورج مونٹگمری؛ رندال بی. مونسن؛ مارسلا ام. میر؛ لول جی. میرز؛ جفری ناش؛ ریچارد ایچ. نودار؛ آرتور اف. نیمولر؛ لارس ون درلیث؛ بروس وایت؛ جان وی. ون کلیو؛ سیستر ام. الورنا هولیس؛ جک ورنون؛ ایند جی. ولف؛ جلیوس ویگینز؛ تری ال. ویلی؛ رابرت لی. ویلیامز؛ ملانی یاگر ویلیامز؛ دورا بی. ویتز؛ ریچارد وینفیلڈ؛ بروس هالورسون؛ رولی آر. هاوچینز؛ جی. ام. هرست؛ جی. دونالد هریس؛ آر. هود؛ لارلف ال. هوگ؛ گری ال. هولمن؛ پل سی. هیگینز؛ فرانسیس سی. هیگینز؛ کورین هیلتون؛ فیلیپ ای. یانتیس.

• همکاران و مشاوران افتخاری

حشمت‌الله انتخابی؛ محمود پاکزاد؛ سهراب حمیدی؛ مینو

رجبی‌نیا؛ سلیمه رمضانی؛ یدالله سعدی؛ روزبه قهرمان؛

خسرو گیتی؛ امیر فاضل الهیان؛ حسین گلیدی؛ حسین نصر

اصفهانی؛ احمد مسجد جامعی

• کنترل ترجمه

شهرام انصاری؛ لقمان سرمدی؛ محمدحسن شریفی؛ محبوبه

مرشدیان؛ صفرا واعظی‌نژاد؛ سیدتقی موسوی

• ویرایش

محمد دلال‌موسوی؛ فرید مسعودی؛ مجید مسعودی؛ رضا

مصطفوی، محمد ملکی

• تهیه منابع داخلی

بهزاد اشتری؛ مینا بدریان؛ معصومه سعدی؛ حجت‌الله شاه‌زیدی؛

علی نصر؛ علی نوری

• تهیه منابع خارجی

فهرست

۹	هدیه نامه
۱۱	مقدمه
۱۷	اختصارات و نشانه‌ها
۴۴۰-۱	جلد نخست: آبل- تیلدن
	ضمایم
۴۴۳	سرگذشت فشرده، جبار باغچه‌بان
۴۵۵	سرگذشت پدر، ثمین باغچه‌بان
۴۵۶	جبار باغچه‌بان از مفاخر ملی ایران، مهدی محقق
۴۵۸	چراغی در ظلمت، گفت‌وگوی امید قنبری و دیگران
۴۶۷	ناشنوایان در آینه عکس و تصویر
۹۴۱-۵۰۱	جلد دوم: جامعه‌شناسی- قوانین ناشنوایان
	ضمایم
۹۴۳	ناشنوایان در آینه عکس و تصویر
۱۳۷۹-۹۶۷	جلد سوم: کاتلین- یهود
	ضمایم
۱۳۸۳	تاریخچه آموزش و پرورش ناشنوایی در اصفهان، حسین گلپیدی
۱۳۸۹	ناشنوایان در آینه عکس و تصویر

هدیه نامه

جامعه ناشنوایان ایران نمی‌تواند تلاش‌ها و حمایت‌های استاد فرزانه جناب احمد مسجد جامعی را نادیده انگارد و از اعماق قلب سپاسگزار ایشان نباشد. به یاد آوریم روزی را که با کوله‌باری از ناامیدی و یأس به دیدار شما آمدیم، فکر نمی‌کردیم به راحتی به دفتر وزارتی شما در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی راه یابیم؛ اما در اینجا با رؤیت نشانه‌های خدمت‌نه‌تفرعن، دانستیم به وادی دیگری گام نهاده‌ایم. نشستیم، شما با حوصله آلام و دغدغه‌های ما که طی سالیان دراز متراکم شده بود شنیدید؛ سپس زخم‌ها را مرحم نهاده و در روح و ضمیر ما امید دمیدید و طرح‌های نو که هرکدام تحولی در فرهنگ و مدنیت ناشنوایان بود در انداختید. از این زمان، نه تنها جمع حاضر در جلسه، بیش از گذشته شیفته شدند؛ غایبان هم با شنیدن اخبار این نشست، در پیام شما، منجی دیگری یافتند.

در هر جلسه ناشنوایان که برای منظوری تجمع می‌کردند، سیره و رفتار، افکار و طرح‌های جنابعالی از موضوعات قابل توجه و نقل این محافل شده بود؛ از خدمات شما در عرصه مرجع‌نگاری و پژوهش‌های مرجع؛ از مساعدت به پروژه کتابشناسی جهانی قرآن کریم؛ از راه‌اندازی پروژه عظیم دائرةالمعارف امامت بحث می‌شد. یا به بررسی ابعاد انجام خدمات قرآن مثل راه‌اندازی نمایشگاه جهانی قرآن کریم؛ تمهید مقدمات برای همایش‌های بزرگی مثل کتاب سال ولایت؛ راه‌اندازی طرح‌های ملی از جمله *دانشنامه ادب فارسی* می‌پرداختند. بالاخره در همین گفت و شنودها بود که ایده‌های شما در زمینه ناشنوایان به لباس چند طرح‌نامه درآمد؛ آنگاه با تدوین آنها راه جدید و نگاه نوینی گشوده شد. *دانشنامه ناشنوایان* که هم‌اکنون در پیشرو دارید محصولی از باغستان تفکر شما و میوه‌ای از خدمات دوره وزارت شما است اما برای خدمتگزاران مخلص محل و مکان مهم نیست و هرجا باشند، تشعشعات و جلوه‌های وجودی آنان فراگیر خواهد شد. به همین دلیل با رفتن به شورای شهر تهران، مصدر خدمات جدیدی برای این جامعه شدید. مصوبات و تصمیم‌سازی‌هایی که با سرانگشت راهنمایی و تدبیر جنابعالی به ظهور رسید؛ البته چند برابر اینها فعالیت‌های غیر رسمی جهت پیش‌برد و تمشیت امور این قشر، ثمره دوره جدید بوده است. واقعاً جامعه ناشنوایان نمی‌داند با چه زبانی از شما تشکر کند؛ همین‌قدر از مکتب اهل البیت (ع) آموخته‌ایم که من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق؛ و از درگاه احدیت و از آن معبود بی‌نیاز رحمان رحیم مسئلت داریم این همه خدمات خالصانه‌ای که فراوانی از بندگان موحد به صحت آن گواه‌اند اجر مقبولی دریافت کند.

ناشنوایان پیشرفت‌های فرهنگی، مدنی و اجتماعی خود را مدیون جنابعالی دانسته و امیدواریم این تشکر و تقدیر که بال‌ملخی بیش نیست پذیرفته و مطمئن باشید، دعای خیر آحاد این جامعه همواره بدرقه راه شما و خانواده عزیز شما است.

مؤسسه فرهنگی، هنری فرجام جام جم و جمعی از ناشنوایان

مقدمه

در سه دهه اخیر، سیر دائرةالمعارف‌نگاری در ایران، پیشرفت چشمگیری داشته و آثار سودمندی تألیف و منتشر شده است. جریان مرجع‌نگاری و نهادهای تولیدکننده دائرةالمعارف، با اتکاء بر تجارب دهه‌های گذشته و با استفاده از سرمایه‌های فکری و مادی موجود در لایه‌های جامعه، تدوین و عرضه آثار مرجع متعدد و متنوع را برعهده داشته‌اند. دائرةالمعارف‌هایی چون *دائرةالمعارف بزرگ اسلامی*، *دانشنامه جهان اسلام* و *دانشنامه ادب فارسی* از افتخارات فرهنگی ما در دو دهه گذشته در عرصه مرجع‌نگاری‌اند.

دائرةالمعارف‌نگاری، پدیده‌ای است که پس از بلوغ فرهنگ در هر جامعه تحقق می‌پذیرد. هنگامی که اطلاعات انبوه شود و دانشها به درجه بالایی از زایش و بالندگی رسند، می‌توان به دائرةالمعارف‌نگاری روی آورد. به دیگر سخن، پیش زمینه تألیف دائرةالمعارف در هر رشته علمی، تکامل آن رشته علمی است؛ به گونه‌ای که کثرت و فراوانی اطلاعات به اندازه‌ای شود که فشرده‌سازی اطلاعات و تنظیم مطالب در قالب مدخلها و مقالات دائرةالمعارف ضرورت پیدا کند.

در عرصه ناشنویان، شاهد چنین وضعیتی بودیم. جامعه ناشنویان ایران در سده اخیر، سیر سه مرحله‌ای داشته است: مرحله اول با تلاشهای مرحوم جبار باغچه‌بان و دیگر تلاشگران پیرو او آغاز شد. در این مرحله، فرهنگ عمومی ناشنویان ارتقا و تکامل یافت و ناشنویان از بی‌سوادی رهایی یافتند. با ورود شاگردان باغچه‌بان به مؤسسات آموزش عالی و ادامه تحصیل آنان در رشته‌های تخصصی، مرحله دوم که دستیابی ناشنویان به فرهنگ تخصصی بود، آغاز شد.

دستاورد این مرحله، تألیف آثار به قلم ناشنویان در رشته‌های گوناگون، از داستان کودکان تا آثار روان‌شناختی و پزشکی بود. خود ناشنویان در دانشهای مختلف فعال شدند و آثار مختلف از خود برجای گذاشتند. اما نهادینه شدن مرحله‌های سوادآموزی و تحصیلات عالی، زمینه دیگری را گشود و ضرورت گام نهادن در مرحله سوم را پیش روی جامعه ناشنویان نهاد. در این مقطع، جامعه ناشنویان تعامل با دیگر جوامع ناشنویان در خارج از کشور را به عنوان یک نیاز احساس نمود؛ و اطلاع‌رسانی در حوزه پیشرفته‌ها و فعالیتهای خود را ضروری پنداشت و درصدد برآمد تا با بهره‌گیری از ابزارها و شیوه‌های مدرن، با معرفی خود به جهان، جایگاه مناسب شأن خود را به دست آورد. به همین دلیل به روزنامه‌نگاری و انتشار مجلات تخصصی، تأسیس پایگاههای اطلاع‌رسانی، نشر کتاب‌شناسی و بالاخره تدوین دائرةالمعارف روی آورد. همه اینها در دنیای جدید، آثار مرجع‌اند که برای توسعه تعامل ارتباطات و اطلاع‌رسانی به کار گرفته می‌شوند. ناشنویان ایران چند سالی است به شدت به پایگاه‌های اطلاع‌رسانی روی اینترنت، نشریات تخصصی، دائرةالمعارف‌های تخصصی، کتاب‌شناسیهای موضوعی و امثال اینها احساس نیاز می‌کنند.

از سوی دیگر تفاهم همه جانبه بین آنها و سازمانهای دولتی و مسئولان نظام اداری جریان نداشته؛ یا به تعبیر بهتر در مجموعه ادارات دولتی، سازمانی که با نگاه جامع و کارشناسانه پاسخگویی نیازهای آنها باشد وجود نداشت. البته گاه نخبگانی مثل جناب آقای احمد مسجد جامعی بوده‌اند که به دلیل درک اقتضائات این قشر فراوان تلاش کرده‌اند. با حمایت‌های ایشان در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و شورای اسلامی شهر تهران، پروژه‌های ناشنویان در مرحله سوم تسریع شد. الآن فرهنگ و مدنیت ناشنویایی به بلوغی رسیده که با تلاشهای خود ناشنویان امید می‌رود، شاهد تحول جدی در عرصه‌های زیربنایی فرهنگ ناشنویان در سالهای نه چندان دور باشیم.

طرح تألیف *دانشنامه ناشنویان (دانا)* متعلق به این دوره است که پس از بررسیهای فراوان، در خرداد ماه ۱۳۸۲ تأیید و تصویب شد؛ این طرح یکی از فعالیتهای زیربنایی فرهنگی است که راه را برای رهپویان و نیز گامهای بعدی در زمینه ناشنویان هموارتر خواهد ساخت. افزون بر آن، تجارب جهانی و تاریخی را به آسانی در اختیار ناشنویان و پژوهشگران امور ناشنویایی قرار می‌دهد.

مطابق سرشماری سال ۱۳۷۵ پراکندگی ناشنویان در ایران، بین ۲ تا ۳ در هزار نفر است. شمار جمعیت ناشنویان در ایران در ۱۳۸۰ حدود ۲۵۰ هزار نفر برآورد شد. البته با احتساب ناشنویان عارضی، مانند سنگینی گوش یا ناشنویایی صوتی یا موزی این آمار به یک میلیون و پانصد هزار می‌رسید. یک مسئول در سازمان بهزیستی در دی‌ماه ۱۳۸۳ خبر داد: سالانه در ایران، ۸۰۰۰ کودک دارای اختلالات شنوایی متولد می‌شود. از این رو، کرواتها، قشر بزرگ و قابل توجهی از جامعه ایران را تشکیل می‌دهند. آمارهای جهانی نیز نشانه کثرت جمعیت آنان است. مسئولان فدراسیون جهانی ناشنویان، کل جمعیت ناشنویان و سخت‌شنویان را هفتاد میلیون نفر اعلام کرده‌اند. برخی آمارها گویای وجود دوازده میلیون ناشنوا در جهان اسلام است.

به رغم کثرت آمار این قشر، توجه و اهتمام کمتری به مسائل آموزشی، معیشتی، فردی و اجتماعی آنان شده است. اما در زمانه‌ای که عموم مردم، نخبگان و مدیران دولتی به نوعی با غفلت از کنار مسائل این قشر عبور می‌کردند، رخداد تاریخی و بزرگی فضا را عوض کرد چون اراده‌ای در دولت با پی‌گیری‌های وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی پیدا شده بود و همین عزم در مرکز تصمیم‌گیری مثل شورای شهر تهران تداوم و تعمیم پیدا کرد و امیدهای جدیدی در ناشنویان دمیده است.

مؤسسه فرجام جام جم، ویژه پژوهش و ارائه خدمات علمی به ناشنویان، که خود ثمره وضعیت دوره جدید است، با برپایی چند نشست و پس از بررسی اولویتها، تدوین *دائرةالمعارف ناشنویان* را از ضرورتها و نیازهای عاجل نسبت به دیگر طرحها اعلام کرد. این باور که این دائرةالمعارف از دیگر طرحها زیربنایی‌تر است، در همین بررسیها به دست آمد. زیرا اطلاعات ناشنویان را گردآوری و در قالب مقالات در اختیار عموم

و متفکران قرار می‌دهد. از این رو به افزایش آگاهی و شناخت همگانی خواهد انجامید و در پی آن، افقهای نوینی گشوده خواهد شد. در عین حال، مشکلات نیز شناسایی و راهکارهای رفع آنها عرضه می‌شود.

جهان پیشرفته در چند دهه اخیر، پس از رشد علمی ناشنویان و دستیابی آنان به مدارج بالای علوم و تحصیلات عالی دانشگاهی و در پی آن، نیاز آنان به کتابهای مرجع، مانند فرهنگنامه‌ها، آثار مرجعی را تدوین کرده و در اختیار ناشنویان گذاشته است. البته پژوهشگران غیرناشنوایی که در این زمینه کار می‌کنند نیز به دلیل نیازهای علمی خود، روند پژوهش و تألیف در مرجع‌شناسی ناشنویان را تسریع کرده‌اند. از این رو چند دائرةالمعارف دربارهٔ ناشنوایی در غرب تألیف شده است که از آن جمله است:

دائرةالمعارف ناشنوایی و اختلالاتهای شنیداری^۲، که به همت دو پژوهشگر امریکایی در سال ۲۰۰۰ میلادی منتشر شد و مهم‌تر از آن، *دائرةالمعارف گالودت ناشنویان و ناشنوایی*^۳، به سرپرستاری جان وان کلود است که برای نخستین بار در سال ۱۹۸۷ از سوی انتشاراتی مک گروهیل در امریکا منتشر شد.

دائرةالمعارفهای ناشنوایی و ناشنویان دیگری نیز در کشورهای اروپایی منتشر شد، اما همهٔ آنان، بازگویی دیدگاهها و نیازهای غربیان است و نمی‌تواند نیازهای پژوهشی و اطلاعاتی ایرانیان و مسلمانان را تأمین کند.

گفتنی است دهها پایگاه اطلاع‌رسانی در زمینه‌های مختلف، در کشورهای غربی مسائل ناشنویان را پوشش می‌دهند؛ صدها مرکز آموزشی و پژوهشی و نیز نشریات تخصصی فراوانی دربارهٔ ناشنویان به کار مشغول‌اند، اما متأسفانه در ایران، تلاشها و فعالیتها در این زمینه‌ها بسیار اندک بود. ولی به دلیل پیدایش روحیهٔ امید به آینده و عزم جدی برای تغییر شرایط موجود و ایجاد حیات مطلوب، نیز حمایت‌های عملی برخی مدیران و نخبگان، همگی زمینه‌های تدوین این دائرةالمعارف را ایجاب می‌کرد.

برنامه‌ریزی از نخست این گونه بود که بیشترین حجم *دانا* به مسائل و موضوعات ناشنویان ایران و جهان اسلام اختصاص یابد. اما در عمل با موانع و کمبودهای فراوان مواجه شدیم و مجبور شدیم حداقل در این چاپ به سراغ موضوعات جهان به‌ویژه کشورهای پیشرفته برویم. علت این رویکرد، عرضهٔ تجارب جهان پیشرفته در عرصهٔ ناشنوایی در این مرحله بود. اما مؤسسهٔ فرجام جام درصدد چاپ دوم *دانا* با رویکرد به موضوعات و مسائل ناشنویان ایران و جهان اسلام است.

برنامه‌ریزی برای تدوین این دانشنامه، در پی دستیابی به این مقاصد صورت گرفت: تبادل تجربه‌های جهانی با اطلاع‌رسانی کارهای انجام یافته در عرصهٔ ناشنوایی؛ گسترش و ارتقای فرهنگ عمومی و تخصصی ناشنویان؛ توسعهٔ پژوهشهای مربوط به ناشنویان با گشودن افقهای نوین؛ ارائهٔ منابع و اطلاعات برای پژوهشگرانی که در زمینه مشکلات ناشنویان تلاش می‌کنند.

۲. *The Encyclopedia of Deafness and Hearing Disorders*

۳. *Gallaudet Encyclopedia of Deaf People and Deafness*

با توجه به اهداف فوق، خط مشی علمی *دانا* به گونه‌ای طراحی شد که سازگار با ضوابط دایرةالمعارف‌نگاری باشد و با فرهنگ اسلامی، نیازهای ملی و ضوابط جهانی نیز باشد و بر این اساس، گروه مدخل‌گزینی آغاز به کار کرد؛ سپس مقاله‌نویسی آغاز شد.

مدخل‌های *دانا*، هفت گروه مهم را تشکیل می‌دهند: شخصیتها؛ رویدادهای تاریخی و رخدادهای علمی؛ اماکن و مؤسسات پژوهشی، آموزشی و خدماتی؛ سازمانها و جمعیتها؛ آثار کاغذی، الکترونیکی، موضوعات علمی و بالاخره پایگاههای شبکه جهانی.

فهرست نهایی مدخلها در شورایی مشتمل بر پژوهشگر در مسائل ناشنویان و متخصص در مرجع‌نگاری تصویب گردید. نظام مدخلها و تعیین اعم و اخصها، ارجاعی و اصلها نیز در همان شورا به سامان رسید.

خط‌مشی اصلی این دانشنامه، گزینش مدخلها بر پایه تقسیمات خرد است؛ یعنی هر موضوعی که اطلاعات قابل توجهی درباره آن وجود دارد، یک مدخل به شمار آمده است. از این رو از گزینش مدخلهای بسیار کلی، پرهیز شده است. به طوری که این دانشنامه به فرهنگنامه نزدیک شده است.

گروه مدخل‌یابی، نخست یک فهرست با پانصد مدخل پیشنهاد کرد؛ اما در جریان کار و دستیابی به اطلاعات بیشتر، گام به گام، مدخلهای پیشین ویراسته‌تر و مدخلهای جدید شناسایی و تصویب شد. این روش در عمل، کارآیی و اتقان بیشتر و هزینه‌بری کمتری داشت.

مدخل‌گزینی در جهان تابع قواعدی است؛ مثلاً در نامها و اصطلاحات، جزء اشهر ابتدا قرار می‌گیرد. در این دانشنامه هم، واژگان مشترک با ویرگول، پس از جزء خاص می‌آید؛ همه این ضوابط رعایت شد.

گروه مقاله‌نویسی، با اولویت بکارگیری خود ناشنویان، کار سفارش مقالات و تا حد ممکن تألیف در گروه را سامان دادند. گروهی هم به ترجمه برخی مقالات مشغول شدند. گروه واریسی مقالات، پس از تألیف هر مقاله، به ارزیابی، بررسی محتوا، تعیین ضعفها و کاستیهای مقالات و تذکر به نویسنده مشغول کار شد. در کنار این گروهها، افرادی به گردآوری اطلاعات و منابع از سراسر جهان مشغول بودند و اطلاعات خود را در اختیار مؤلفان و مترجمان قرار می‌دادند.

مقالات فراهم آمده دو گونه‌اند: یک دسته مقالاتی است که در دیگر دایرةالمعارفها و منابع معتبر یافت نمی‌شد و باید تألیف می‌شد؛ دسته دیگر، مقالاتی بود که در دیگر منابع اصیل و معتبر مندرج بود. این مقالات یا ترجمه یا بازنویسی و تغییر ساختار، به مقالات دایرةالعارفی تبدیل شد.

مهم این است که مقالات دسته دوم باید هم در شکل و ساختار صوری و هم در محتوا و مطالب، ویرایش و دستکاری می‌شد و بر اساس اقتضانات فرهنگی جامعه ایرانی، کم یا افزوده می‌شد. نیز برای یکدست‌سازی ساختار مقالات، به ناچار شاکله مقالات ترجمه‌ای تغییر می‌یافت. از این رو، نباید انتظار داشت که ترجمه مقالات حرف به حرف بوده باشد؛ اساساً در دایرةالمعارف‌نگاری، این گونه ترجمه غیرممکن است. زیرا هر اثر مرجع، از جمله دایرةالمعارف، در چارچوب فرهنگ یک ملت تدوین می‌شود و در ترجمه باید اقتضانات فرهنگ ملت مقصد را در نظر گرفت.

گاه یک مقاله در چند منبع موجود بود که با ترجمه همه آنها و حذف اطلاعات مشترک، و با ویرایش یکپارچه، سامان داده می‌شد. به دلیل فقر مطالعاتی و پژوهشی در عرصه ناشنوایی در ایران و جهان اسلام، مشکلات جدی در تألیف این دانشنامه وجود داشت؛ برخی از این مشکلات عبارت بودند از:

پارهای از اطلاعات به صورت مکتوب موجود نیست و نیاز به تحقیقات محلی و میدانی و آمارگیریهای موردی هست. برای نمونه، وضعیت فرهنگی و سازمانهای اجتماعی افغانستان، به گونه‌ای بود که منابع کتابخانه‌ای نمی‌توانست آمارها و اطلاعات دقیقی به دست دهد. از این رو از استاد امینی، مشاور آقای کرزای، کمک گرفتیم. ایشان آقای نصرالله کویر را برای تألیف مقاله ناشنوایان افغانستان پیشنهاد کرد و او بر اساس اطلاعات محلی، مقاله ناشنوایان افغانستان را نوشت.

برای دستیابی به منابع جهانی، ارتباط با مؤسسات و شخصیت‌های خارجی و گرفتن اطلاعات از آنها کاری دشوار است و گاه نیاز به مسافرت دارد. البته با تلاش فراوان و تماسهای مکرر، اطلاعات گردآوری شد.

نام کسان سهیم در تألیف هر مقاله در پایان مقاله آمده است. بعضی مقالاتی که از برخی منابع انگلیسی اخذ و ترجمه شده، به دلیل این که تمامی کتاب را یک چند نفر نوشته‌اند، و تکرار این نام در پایان هر مقاله بر حجم می‌افزود، نام نویسنده فقط در بخش اختصارات، اول کتاب آمده، و در پایان نیامده است. بنابراین مقالاتی که نام نویسنده در پایان آنها نیامده است، برای آگاهی به اختصارات *دانا* مراجعه گردد.

گاه یک مقاله از دو منبع اخذ شده، یکی نام مؤلف در پایان مقاله داشته ترجمه فارسی شده است. منبع دیگر نام مؤلف در پایان هر مقاله نیامده، بلکه به صورت کلی روی جلد یا در شناسنامه آمده است که این نام در پایان مقاله نیامده است. در این گونه موارد با مراجعه به اختصارات می‌توان به نام نویسنده پی برد.

کتابخانه و آرشیو تخصصی ناشنوایان در ایران و بسیاری از دیگر کشورها وجود ندارد و در این زمینه ضعف و فقر جدی حاکم است. از این رو، مؤلفان و مترجمان مجبور بودند برای هر مورد به کتابخانه‌های فراوان مراجعه کنند.

سعی شد، از پیشرفتهایی که در عرصه دائرةالمعارف‌نگاری در ایران و جهان وجود داشت، استفاده شود و در مدت محدود یک ساله و با حداقل هزینه، اثری با کیفیت عالی عرضه شود. همه این دستاوردها مدیون افرادی است که از سر وظیفه و درایت در بخشهای مختلف مشغول بودند.

در پایان، فرض است از همه آقایان و خانمها که در بخشهای مختلف این دانشنامه، ما را یاری رساندند و مشکلات فراوانی را از پیش رو برداشتند تشکر شود، ولی نام بردن از همه آنها در اینجا موجب تطویل کلام خواهد شد؛ خوشبختانه نام‌های همه کسانی که در پیدایش این مجموعه مشارکت داشته‌اند، در فهرست پدیدآورندگان آمده است. همه اینان با دلسوزی و تلاش بر سرعت تألیف مقالات و استحکام مطالب افزودند و از زحمات آنان قدردانی و سپاسگزاری می‌شود.